

Klaudia Skrzężyna*

Wokół lokacyjnego układu urbanistycznego miasta Słomnik Around the layout of the city Słomniki

Słowa kluczowe: urbanistyka, średniowiecze, Słomniki

Key words: urban planning, medieval period, Słomniki

Celem artykułu jest polemika wokół tez postawionych przez Rafała Malika w publikacji pt. *Słomniki. Charakterystyka budowy przestrzennej miasta średniowiecznego w oparciu o analizę wielkości działki lokacyjnej*, zamieszczonej na łamach niniejszego czasopisma¹. Wydaje się, że wiele koncepcji autora wymaga wyjaśnienia historyka i uzupełnienia wynikami badań źródłowych².

The goal of the article is a polemic around the thesis presented by Rafał Malik in his publication *Słomniki. Characteristics of spatial layout of a medieval town based on the analysis of a settlement plot size*¹ posted on the pages of "Journal of Heritage Conservation". It appears that lots of author's concepts should be verified by a historian and supported by results of the source document².

LOKACJA PRAWNA I PRZESTRZENNA, POWSTANIE PARAFII

R. Malik twierdzi, że nie wiadomo kiedy doszło do wzniesienia miasta, gdyż przywilej lokacyjny nie zachował się, a jego założenie nastąpiło pomiędzy 1342 a 1358 rokiem w oparciu o prawo średnie³. Autor pisze ponadto, że kościół nosi znamiona przedlokacyjności⁴. Twierdzenia te wymagają szerszego komentarza. Jak zauważa Stanisław Kuraś, trudno jest ustalić konkretną datę założenia miasta lub wsi, jeśli nawet zachował się jeden bądź kilka dokumentów lokacyjnych, a co dopiero w przypadku, kiedy takiego dokumentu brak. Powstania miasta nie można zamknąć w czasie jednego roku. Bardziej adekwatnym terminem naukowym jest używanie określenia data nadania przywileju lokacyjnego, a nie data samej lokacji⁵. Precyzyjne jest również używanie określenia proces lokacyjny, w którym następowały przemiany prawne, społeczne i przestrzenne⁶, wymagające czasu i nie dające się zamknąć jedną datą. Należy je rozpatrywać niezależnie od siebie. Można zatem mówić osobno o lokacji przestrzennej i prawnej. Według ustaleń autorki niniejszego artykułu w Słomnikach najbardziej wzmożony okres procesu lokacyjnego przebiegał pomiędzy 1335 a 1358 rokiem. Jego ramy

LOCATION LEGAL AND SPATIAL, THE CREATION OF THE PARISH

R. Malik claims that we do not know who and when Słomniki was founded as the town charter had not been preserved, but we know that the town foundation took place between 1342 and 1358 on the basis of Środa Śląska Rights³. R. Malik adds that the church bores the evidence of pre-foundation settlement⁴. These assertions require extensive comment. As pointed by Stanisław Kuraś it is difficult to determine the specific date of the founding of the city, or village even if one or some of the Town charter has been preserved, and that only in the case where such a this document has not been preserved. The creation of the city cannot be closed within one year. More adequate scientific term is the use of the term the date of posting privilege tracking, and not the date of the same location of the city⁵. Accurate is also the use of the term charter process, in which transformations of legal, social and spatial⁶, requiring time and does not give a close one date. They should be considered independently. Therefore, we may talk separately about the spatial and legal location. According to the findings of the author in Słomniki most enhanced process tracking period ran

* mgr historii; doktorant Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Instytut Historii, Katedra Historii Nowożytnej, e-mail: klaudia.skrzeczyna@wp.pl

* Master of history; graduate student Faculty of Humanities Pedagogical University of Cracow, Institute of History, Department of Modern History, mail: klaudia.skrzeczyna@wp.pl

chronologiczne otwiera rok 1335, który w tradycji słomnickiej parafii uchodzi za datę wybudowania pierwszego kościoła przez króla Kazimierza Wielkiego⁷. W rachunkach świętopietrza parafia wzmiankowana jest dopiero od 1349, a nie jak pisze R. Malik, od 1342 roku⁸. Tworzenie nowych parafii w Małopolsce wiązało się z akcją kolonizacyjną ostatniego Piasta na polskim tronie. Proboszcz musiał mieć podstawę dochodów, które w lokowanych miastach stanowiły łany proboszczowskie, wydzielane przy wytyczaniu nowego układu urbanistycznego miasta⁹. Położenie działki kościelnej w narożniku rynku jest dowodem na równoczesne lokowanie przestrzenne miasta i założenie parafii. W planach urbanistycznych miast lokowanych na prawie niemieckim, gdzie kościół jest starszy od daty lokacji, świątynia usytuowana jest w obrębie bloku przylegającego do pierzei rynku (Kraków, Proszowice, Wiślica), zaś w przypadku równoczesnej lokacji i erygowania świątyni charakterystyczne jest położenie kościoła i otaczającego go cmentarza przy narożniku rynku, co ma miejsce właśnie w Słomnikach¹⁰. Ponadto istnienie kościoła przed pierwszą wzmianką o prawie miejskim w Słomnikach tłumaczy fakt, że zwykle kościół parafialny był jedną z pierwszych inwestycji po lokacji miasta¹¹. W większości przypadków podczas przeniesienia osady z prawa polskiego na niemieckie erekcja parafii właśnie wyprzedzała lokację prawną. Stałym momentem powstania nowej parafii była jednoczesna lokacja przestrzenna miasta i wydzielenie łanów dla kościoła¹², co miało także miejsce w Słomnikach. W źródłach wzmianki o istnieniu słomnickiej parafii wyprzedzają zatem o kilka lat informację potwierdzającą istnienie miasta na prawie średzkim. Kościół parafialny ulokowano na skraju lessowej skarpy, poniżej której płynęła rzeka Szreniawa. Jego położenie wiązało się z pierwotnym wezwaniem Michała Archanioła¹³. Świątynie, których patronem był Archanioł Michał, zazwyczaj znajdowały się na skalistych wzgórzach. Tradycja kościelna mówi, że Michał Archanioł objawił się właśnie na skale. Najbardziej znanym przykładem świątyni ku czci św. Michała Archanioła położonej na wzgórzu jest opactwo Mont Saint Michel¹⁴, a w Polsce kościół Paulinów na Skałce w Krakowie, obecnie pod wezwaniem św. Stanisława, która to świątynia pierwotnie nosiła wezwanie św. Michała Archanioła¹⁵.

Kazimierz Wielki, monarcha który nadał Słomnikom prawa miejskie, kładł silny nacisk na zakładanie nowych parafii i uważany jest przez badaczy za twórcę nowego ustroju parafialnego w Polsce w XIV wieku. W swej trosce monarcha nie kierował się jedynie pobudkami religijnymi, lecz także, a może przede wszystkim, względami politycznymi, gospodarczymi i kulturalnym podniesieniem państwa. Parafia nadawała świeżo lokowanej miejscowości cechę trwałości, była placówką kulturalną, dającą możliwość otwarcia szkoły parafialnej. Natomiast dbałość o uposażenie duchowieństwa parafialnego miała dać oparcie królowi w tej licznej warstwie duchowieństwa jako przeciwwagę dla bogatych biskupów i wyższego duchowieństwa, tak jak wójtowie, sołtysi

between 1335 and 1358. Its chronological time frame starts in the year 1335, which in the tradition of the Słomniki parish is seeking the date of the first church built by King Casimir the Great⁷. According to Peter's Pence parish is mentioned since 1349, and not, as he writes R. Malik from 1342 years⁸. Create new parishes in Malopolska associated with colonization of King Casimir the Great. The pastor must have a base income, which invested cities were cast provost, secreted in the definition of a new urban layout of the city⁹. Location of the land the church at the corner of the market is proof of the simultaneous spatial placement of the city and the establishment of the parish. In urban planning towns founded under German law, where the church is older than the date of the temple site is located within a block adjacent to the frontage of the market (Krakow, Proszowice, Wiślica) and, in the case of simultaneous location and erection of the temple is characteristic of the position of the church and surrounding cemetery at the corner market, which takes place just in Słomniki¹⁰. Furthermore, the existence of the church before the first mention of the city in almost Słomniki explained by the fact that usually the parish church was one of the first investment after the location of the¹¹. In most cases, the transfer of sediments from the Polish law on the German erection of the parish just ahead of legal sites. Constant torque creation of a new parish was simultaneous spatial location of the city and the separation of the church fiefs¹², which also took place in Słomniki. The sources mention the existence of the parish słomnickiej ahead a few years, therefore, information confirming the existence of the city for almost Środa. The parish church was located on the edge of the loess slope, below which the river flowed Szreniawa. Its location associated with the original invocation of Saint Michael the Archangel¹³. Catholic tradition says that the Archangel Michael appeared to just rock. The most famous example of the temple of the Holy. Michael the Archangel is situated on a hill abbey of Mont Sant Michel. Catholic tradition says that the Archangel Michael appeared on a rock. The most famous example of the temple of the Holy. Michael the Archangel is situated on a hill abbey of Mont Sant Michel¹⁴, Pauline church in Poland on the Skałka in Krakow, now of the Holy Stanislaus, which originally wore a church dedicated to the Holy Michael the Archangel¹⁵.

Casimir the Great, the monarch who gave the Słomniki town rights put a strong emphasis on the establishment of new parishes and is regarded by scholars as the creator of the new system parish in Poland in the fourteenth century. King led not only religion, but politics, economy and cultural elevation state. Parish gave invested in the town of durability, was cultural center where you could open a parish school. Parish clergy was to be a support for the king and even provide a counterbalance to the rich bishops and senior clergy, such as mayors, village administrators and lower ranks of the knights were to be a counterweight to the

i niższe szeregi rycerstwa miały być przeciwwagą dla możnowładców¹⁶. Wszystkie te argumenty przemawiają za tym, że kościół w Słomnikach nie był przedlokacyjny, lecz powstał w związku z lokacją i został wzniesiony w czasie trwania procesu lokacyjnego.

Przeprowadzona przez autorkę niniejszego artykułu analiza wzmianek o parafii Słomniki w rejestrze świętopietrza informuje natomiast o okresie, kiedy nastąpił napływ osadników do nowo założonego miasta, a tym samym daje odpowiedź na pytanie R. Malika, kiedy i kto wznosił Słomniki. Pierwsza informacja odnośnie do parafii pojawia się w 1349 roku, kiedy to uwzględniono ją w rejestrze świętopietrza¹⁷, jako leżącą w dekanacie Wysocice. W tymże roku parafia miała zapłacić 5 kwartników świętopietrza¹⁸. W momencie pojawienia się w rejestrze *denarius Santi Petri* parafii Słomniki zmniejszono opłatę w sąsiedniej parafii Niedźwiedź z 13 skrojców do 9 skrojców i 8 denarów. Stąd może wynikać, że obszar nowo erygowanej parafii Słomniki wyodrębnił się z parafii Niedźwiedź¹⁹. W latach kolejnych kwota płaconego przez Słomniki świętopietrza wzrastała od 5 kwartników w 1350, 1351, 1352, 1353²⁰, poprzez 3 skrojce (podwojenie opłaty) w 1354 i 1355 r.²¹, 6 skrojców w 1356 r.²², do 7 skrojców (potrójnie po raz pierwszy wniesionej opłaty) w 1357 i 1358 roku²³. Zwiększenie się opłaty w poszczególnych latach jest odzwierciedleniem fal napływu osadników do zakładanego miasta, którzy najprawdopodobniej własnym kosztem wznosili domostwa, zatem to oni „zbudowali miasto”²⁴.

Prawdopodobna i przekonująca wydaje się być teoria R. Malika w stosunku do szerokości działki siedliskowej wynoszącej 25 lub 50 stóp, zaś twierdzenie podważające założenie B. Krasnowolskiego o głębokości bloków zabudowy wynoszącej 2 sznury (ok. dziewięćdziesięciu metrów) według autorki jest mało prawdopodobne. Co na ten temat mówią źródła? Słomniki otrzymały niewielkie 10-łanowe uposażenie rolne. Dodatkowo mieszczenie otrzymali je, a tak naprawdę kupili od króla już po przeprowadzonej lokacji²⁵, zatem wydaje się, że owe ogrody na zapleczach działek siedliskowych musiały być niezbędne dla utrzymania się. Społeczność miejska wówczas była przede wszystkim rolnicza i to głównie ziemia miała wyżywić rodzinę. Wielce prawdopodobne jest zatem twierdzenie, że w momencie lokacji działki siedliskowe były głębokie na 90 m.

R. Malik nie pisze nic na temat ewentualnej siedziby wójtowskiej, która była zazwyczaj większa od parcel pozostałych mieszczan. Z informacji z okresu nowożytnego wiemy, że takowy przyrynkowy dom wójtowski istniał w Słomnikach²⁶.

CURIA REGIA

Zaproponowana przez R. Malika lokalizacja dworu królewskiego w Słomnikach wydaje się mało prawdopodobna. Po pierwsze jednoczesne istnienie obok siebie dworu królewskiego i kościoła nie było możliwe z powodu otaczającego kościół cmentarza. Ponadto nie ma jakiegokolwiek wzmianki źródłowej o istnieniu w tym

magnates¹⁶. All of these arguments suggest, therefore, that the church in Słomniki was made in connection with the foundation of a town and was built during the tracking process.

Carried out by the author of this article analysis of references to the Słomniki parish in the register of Peter's pence informs while having a period when the influx of settlers to the newly founded Słomniki town and gives the answer to the question R. Malik when and who built the city. The first information about the parish Słomniki appears in 1349, when for the first time it is in the registry pence, as lying in the Wysocice deanery¹⁷. In this year the parish had to pay five kwartnik a Peter's pence¹⁸. At the time of appearance in the register of the parish *denarius Santi Petri* Słomniki reduced fee in the neighboring Niedźwiedź parish of 13 skrojec to 9 skrojec and 8 denarii. It follows that the area of new Słomniki parish separated himself from the Niedźwiedź parish¹⁹. In subsequent years, the amount paid by Słomniki pence increased from the 5 kwartnik in 1350, 1351, 1352, 1353²⁰, by 3 skrojec (doubling of fees) in 1354 and 1355²¹, 6 skrojec in 1356²², to 7 skrojec (tripling the first time brought charges) in 1357 and 1358 years²³. The increase in fees in each year is a reflection of the waves influx of settlers to the assumed center who probably erected at the expense of their own homes, so that they "built a city"²⁴.

Probable and convincing seems to be the theory of R. Malik in relation to the width of the plot of the habitats of 25 or 50 feet. Undermine the assumption of theorem B. Krasnowolski depth building blocks of 2 strings (ninety meters) is unlikely by author. What does the source material say? Słomniki received 10 fiefs small agricultural salary. In addition, townspeople received them, and it really bought from the king after conducted a site²⁵. Therefore, it seems that these gardens in the backrooms of habitat parcels had to be necessary to maintain the. The township was primarily agricultural land and it was mainly to feed his family. Thus, it seems likely that at the time of site settlement plots were 90 meters deep.

R. Malik also does not write anything about a possible seat of the mayor, who was usually higher than the plots of other townspeople. With information from the modern period, we know that there was any, mayor house in Słomniki²⁶.

THE ROYAL COURT

Proposed by R. Malik location of the royal court in Słomniki seems unlikely. Firstly, the simultaneous existence side by side of the royal court and the church was not possible because of the surrounding church cemetery. Furthermore, there is any mention of the source of the existence in this place of the royal court in the Middle Ages and in the modern era. We have the plurality of information about the location of the royal court in the nearby Miłocice village, which managed to collect the author²⁷, belonging to the complex of

miejscu *curia regia* w średniowieczu, jak i w epoce nowożytnej. Posiadamy natomiast liczne informacje o lokalizacji dworu królewskiego w pobliskiej wsi Miłocice, które udało się zebrać autorce²⁷, należącej do kompleksu dóbr królewskich, na które składały się właśnie miasto Słomniki ze wsią Miłocice i innymi wsiami w zależności od okresu. Można wnioskować pośrednio o ciągłości istnienia *curia regia* w tym samym miejscu od średniowiecza, gdyż w innych okolicznościach pozostałyby czy to w materiale źródłowym, czy w onomastyce informacje o starym dworze, czy ewentualnie wzgórzu, jakie występują w tego typu przypadkach. Do końca epoki staropolskiej omawiany powyżej klucz dóbr królewskich nazywano słomnickim, także dwór i folwark mieszczący się we wsi Miłocice nazywano właśnie dworem lub folwarkiem słomnickim, co nie jest jednoznaczne z jego lokalizacją w obrębie miasta Słomniki. Jest zrozumiałe, że rolniczy folwark nie mógł znajdować się wewnątrz zwartej miejskiej zabudowy.

O ile we wczesnym średniowieczu ludność służebna Słomnik regulowała swój stosunek do władzy przez świadczenia i posługi wyspecjalizowane, o tyle gospodarstwo dworskie, jakie najprawdopodobniej znajdowało się w Miłocicach i okolicy, wymagało specjalnej administracji majątkowej²⁸. Majątki państwowe w XIII w. zorganizowane były w klucze, a ich centrum stanowił gród lub dwór. Był on miejscem noclegu dla monarchy podczas podróży, był także mieszkaniem zarządcy i magazynem płodów rolnych zbieranych z całej włości na potrzeby księcia czy króla. Zarządca nosił miano włodarza, łac. *procurator*²⁹. Taką genezę może mieć dwór królewski we wsi Miłocice, zwany dworem słomnickim. W słomnickim kluczu dóbr królewskich nie było dworu rezydencjonalnego, lecz znajdował się tam dwór – ośrodek klucza majątkowego³⁰. Już na samym początku państwowości polskiej posiadłości książęce objęte były organizacją kluczy – włości³¹.

W innych okolicznościach teza R. Malika odnośnie do obronnej siedziby królewskiej byłaby wielce prawdopodobna, gdyż badacz lokują ją prawidłowo w najbardziej obronnym miejscu w okolicy, lecz w stosunku do Słomnik taka lokalizacja jest niemożliwa, gdyż jak wynika z przeprowadzonych badań źródłowych, akurat ten dwór królewski nie miał charakteru obronnego. Miasto Słomniki nie powstało jako podgrodzie owej obronnej siedziby królewskiej, lecz rozwinęło się ze wsi służebnej. Słomniki nie były dworem rezydencjonalnym króla, nie musiały znajdować się w miejscu obronnym. Dwór monarszy, jaki znajdował się pod Słomnikami, był miejscem wiejskiej organizacji dworskiej, siedzibą majątkowej organizacji włości ze stawami, spichlerzami, stodołami i innymi zabudowaniami gospodarczymi³².

Do podobnych wniosków co autorka niniejszego artykułu odnośnie do lokalizacji słomnickiego dworu królewskiego dochodzą pracownicy Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków. Jarosław Wójtowicz o zespole dworsko-parkowym w Miłocicach pisze, że jest to „domniemana pozostałość po dworze myśliwskim Kazimierza Wielkiego”³³.

royal estates, which consisted of just the city of village Słomniki Miłocice and other villages depending on the period. Can be inferred indirectly by the continued existence of the royal court in the same place since the Middle Ages, as in other circumstances remain about whether it is in the source material, whether in the onomastics of the old manor, or possibly a hill that occur in such cases. By the end of the modern era of royal key called słomnicki, the manor house and farm located in the village called just Miłocice court or grange słomnicki, which is not clear from its location within the Słomniki town. It is understood that agricultural farm could be located within the urban compact development.

While in the early Middle Ages the population subservient Słomniki indulged his attitude to power through the provision and service of specialized, whereas the royal household, which most probably were in the area Miłocice and require special administration of property²⁸. Royal estates in the thirteenth century were organized in the keys, and their center was a castle, or mansion. It was a place of accommodation for the king during the trip, he was also the apartment manager and storage of agricultural produce harvested from all grounds on the needs of the prince or king. Manager wore name of *włodarz*, in Latin *procurator*²⁹. Such origins may be in a royal court in the Miłocice village, called the słomnicki court. In this key was not of royal court of residential, but there was a court-agent key property³⁰. Already at the beginning of the Polish state princely estates were covered by the organization keys – estate³¹.

In other circumstances, the thesis of R. Malik regarding defense was the royal residence to highly unlikely, as the researcher locate it properly in the most fortified place in the area, but in relation to Słomniki such a location is not possible, since this particular royal court was without any defense. Słomniki not established as a settlement below the royal castle, but developed from a village menial. Słomniki were not court Residence of the King, does not have to be in a place of defense. The royal court which was near Słomniki was the site of a rural court organization, headquartered property estate organization with ponds, granaries, barns and other outbuildings³².

To similar conclusions as the author of this article regarding the location of the słomnicki royal court reach employees of the Regional Office for the Protection of Monuments. Jarosław Wójtowicz about the court and park in Miłocicach writes that it is „supposed remnant of the hunting court of King Casimir the Great”³³.

FORTIFICATIONS

R. Malik says that “some kind of town fortifications have had. What were the nature and looked like their course, we do not know” – the author writes, continuing their arrangement gives hypothetical³⁴. The

OBWAROWANIA

R. Malik uważa, że „miasto jakiś rodzaj umocnień obronnych posiadać musiało. Jakiego były rodzaju i jak wyglądał ich przebieg, nie wiemy” – pisze autor, a kontynuując podaje hipotetyczny ich układ³⁴. Teza postawiona przez badacza wydaje się wielce prawdopodobna, gdyż na taki przebieg ewentualnych obwarowań wskazuje ukształtowanie terenu. Jednakże należy w tym miejscu zaznaczyć, że wyniki badań innych autorów wskazują, że charakterystyczny dla miast Małopolski jest właśnie brak murów obronnych. Podobna sytuacja mogła mieć miejsce w Słomnikach. Według tych badań granicę pomiędzy centrum osadniczym a otwartym terenem rolniczym najprawdopodobniej stanowił rów³⁵. Pomimo wyraźnie zaznaczonej w planie urbanistycznym granicy centrum osadniczego nie broniły jej fortyfikacje, gdyż miasta te nie posiadały środków finansowych na ich budowę³⁶. Ponadto Słomniki położone były na wzniesieniu otoczonym przez lessowe skarpy, które od trzech stron opasywała rzeka, płynąca pośród mokradel. To naturalnie obronne usytuowanie nie wymagało murów obronnych.

Główna teza R. Malika dotycząca szerokości działki lokacyjnej Słomnik opracowana na podstawie badań jest wielce prawdopodobna i godna uwagi. Jednakże pozostałe twierdzenia postawione przez tegoż autora w stosunku do charakterystyki budowy przestrzennej Słomnik w czasie lokacji winny być jeszcze raz przestudiowane w oparciu o materiał źródłowy i publikacje innych autorów.

thesis put by the investigator seems highly unlikely, as such a course indicates the formation of any fortifications, but it should be noted that the results of other authors indicate that the characteristic of the cities of Małopolska province the lack of defensive walls. A similar situation took place probably in Słomniki. The boundary between the center of the settlement, and the open agricultural area probably accounted for trench³⁵. Despite the clearly marked in the border city urban plan of the settlement, did not defend its fortifications, as these cities did not have the financial resources to build them³⁶. In addition Słomniki were located on a hill surrounded by loess slope that wrapped the three sides of a river flowing among the wetlands. This naturally defensive location did not require fortification.

The main thesis of R. Malik on the width of the plot investment Słomniki developed based on the research is highly probable and worthy of attention. However, the author of the article: *Słomniki. Charakterystyka i plan urbanistyczny*, furthermore puts a lot of bold theses, not confirmed the results of archaeological research and source, although many of them can be documented or ruled out by verifying the source material and research results of other researchers. R. Malik commits many errors of fact and language, which should not be found in a scientific publication. The author's thesis must therefore be studied again based on the source material and literature.

¹ R. Malik, *Słomniki. Charakterystyka budowy przestrzennej miasta średniowiecznego w oparciu o analizę wielkości działki lokacyjnej*, Wiadomości Konserwatorskie, 33/2013, s. 47-53.

² Autorka jest kierownikiem projektu pt. „Mikroświat jednej z królewskich włości. Społeczno-gospodarczy obraz słomnickiego klucza dóbr pomiędzy XVI, a XVIII wiekiem” finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2012/05/N/HS3/01238. Przygotowuje także rozprawę doktorską pt. *Słomniki i klucz słomnicki do końca XVIII wieku. Studium z dziejów dóbr stołu królewskiego*, na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, w Instytucie Historii, w Katedrze Historii Nowożytnej, pod kierunkiem prof. dr. hab. F. Leśniaka.

³ R. Malik, *Słomniki...*, op. cit., s. 48.

⁴ Ibidem, s. 48, 52.

⁵ S. Kuraś, *Przywileje prawa niemieckiego miast i wsi małopolskich XIV-XV wieku*, Wrocław 1971, s. 70.

⁶ R. Szczygieł, *Proces lokacji w prawie niemieckim miasta Szczecbrzeszyna*, [w:] *Księga Jubileuszowa Profesora Feliksa Kiryka*, pod red. A. Jureczki, F. Leśniaka, Z. Nogi, Folia Academiae Pedagogicae Cracoviensis, Studia Historica, t. 21, Kraków 2004, s. 195.

⁷ Daty te podają: F.P. Navarra, *Monografia kościołów diecezji kieleckiej*, t. II, Warszawa 1911, s. 297; J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 215. O bezpodstawności tej daty

wspomina Z. Kozłowska-Budkowa, *Z przeszłości powiatu miechowskiego (za Piastów)*, Miechów 1929, s. 13.

⁸ *Monumenta Poloniae Vaticana*, wyd. J. Ptaśnik, t. II, cz. 2, Kraków 1913, s. 220; H. Pomykański, *Zarys dziejów Słomnik do końca XVI wieku*, Rocznik Naukowo Dydaktyczny WSP w Krakowie, Prace Historyczne, Kraków 1970, z. 35, s. 73; A. Pankowicz, *Słomniki. Portret miasta w okresie staropolskim*, Kraków 1994, s. 9. R. Malik zamieścił niepoprawny tytuł tejże publikacji: A. Pankowicz, *Słomniki, Studium miasta prywatnego w okresie staropolskim*, Kraków 1994; R. Malik w jednym miejscu pisze, że parafia po raz pierwszy wzmiankowana jest w 1342, a w innym, iż w 1349 r., M. Malik, *Słomniki...*, op. cit., s. 48, 52.

⁹ Z. Kaczmarczyk, *Monarchia Kazimierza Wielkiego. Organizacja kościoła, sztuka i nauka*, t. II, Poznań 1946, s. 78-79.

¹⁰ B. Krasnowolski, *Z badań nad rynkami i placami w planach urbanistycznych i programach lokacyjnych miast małopolskich*, [w:] *Ulica, plac, cmentarz w publicznej przestrzeni średniowiecznego i wczesno nowożytnego miasta Europy Środkowej*, pod red. S. Krabatha, J. Pickarskiego, K. Wachowskiego, Wrocław 2011, s. 175.

¹¹ E. Klima, *Przestrzeń sakralna miasta*, Łódź 2011, s. 31.

¹² Z. Kaczmarczyk, *Monarchia...*, op. cit., t. II, s. 79.

¹³ Patron kościoła w Słomnikach św. Michał Archanioł występuje w okresie nowożytnym na pieczęci miejskiej Słomnik. Herb przedstawia postać świętego w szacie z mieczem w jednej ręce i wagą w drugiej. Zebrane przez autorkę odciski

pieczęci: Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej AGAD): Archiwum Piłsudskich-Gniatowiczów, sygn. S 608, s. 2; AGAD: Archiwum Skarbu Koronnego (dalej ASK), dz. I, sygn. 2, s. 528-529; Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (dalej BPANKr.): rps 439, k. 152; rps 441, k. 10; Biblioteka Czartoryskich (dalej BCzart.): Zbiór Muzeum Narodowego w Krakowie (dalej MNK), k. 74; Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej ANKr.): *Variae civitates et villae*, fascykuł Słomniki, sygn. 287, s. 176, s. 525, 744, 768, 1085; A. Plewako, J. Wanag, *Herbarz miast polskich*, Warszawa 1994, s. 202, 286.

¹⁴ E. Klima, *Przestrzeń...*, op. cit., s. 34.

¹⁵ Wezwanie św. Michała nosił także najstarszy kościół na Wawelu. J. Wyrozumski, *Dzieje Krakowa* t. I, Kraków 1998, s. 84-85, 87-88.

¹⁶ Z. Kaczmarczyk, *Monarchia...*, op. cit., t. II, s. 80-81.

¹⁷ Świętopietrze, inaczej *tribulum, census annus, denarius Santi Petri*, lub *denarius b. Petri* było opłatą na rzecz Stolicy Apostolskiej, mającą charakter corocznego podatku w denarach płaconą przez ludność kraju początkowo po denarze od każdego członka rodziny z wyłączeniem dzieci i ludności nieosiadłej. Od 1346 r. istniało otaksowanie poszczególnych parafii w diecezji krakowskiej. Wyznaczono im stałe opłaty kontyngentowe. Ciężar świętopietrza był minimalny z powodu niskiej wartości denara w XIV w. Wysokość tej opłaty za całą rodzinę równała się wartości dwóch kurcząt. Z. Kaczmarczyk, *Monarchia...*, op. cit., t. II, s. 39-42.

¹⁸ Przy Słomnikach zanotowano, że Słomniki zapłaciły jednak 7 groszy i 6 denarów. *Monumenta Poloniae Vaticana*, wyd. J. Ptaśnik, t. II, cz. 2, Kraków 1913, s. 220

¹⁹ Ibidem, s. 210, 220.

²⁰ Ibidem, s. 230, 239, 248, 256.

²¹ Ibidem, s. 265, 272.

²² Ibidem, s. 280.

²³ Ibidem, s. 288, 295.

²⁴ Taką tezę potwierdza przykład młyna w Słomnikach, który został wzniesiony kosztem młynarza. Przywilej na jego założenie Kazimierz Wielki wydał w 1376 roku, czyli 18 lat po dacie poświadczającej lokację miasta na prawie średzkim. Młynarz wznosił młyn z własnych środków. *Zbiór Dyplomów Klasztoru Mogińskiego przy Krakowie*, wyd. E. Janota, Kraków 1865, nr 83, s. 69; Archiwum Opactwa

Cystersów w Mogile, dokument pergaminowy nr 251, *Transumpt króla Zygmunta Augusta; Katalog Archiwum Opactwa Cystersów w Mogile*, wyd. K. Kaczmarczyk, G. Kowalski, Mogiła 1919, s. 83.

²⁵ *Zbiór Dokumentów Małopolskich*, opr. S. Kuraś, cz. I, Wrocław 1962, nr 86, s. 110-111.

²⁶ ANKr.: *Variae civitates et villae*, fascykuł Słomniki, sygn. 287, s. 351.

²⁷ Np. AGAD, ASK, dz. 46, sygn. 46, s. 64; sygn. 47, s. 220-221; sygn. 48, s. 90-94; sygn. 49a, 89-91; sygn. 52, s. 81-84 verso; sygn. 52A, s. 80-83; sygn. 52B, s.35; ADAD, Metryka Koronna, dz. XVIII, sygn. 17, s. 135, 137; sygn. 67, s. 299-303; AGAD, Archiwum Publiczne Potockich, sygn. 65, s. 35-38; 49, s. 145-149; AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 2948, s. 173-176; AGAD, Zbiór. Popielów, rps. 291, s. 19; ANKr, Akta Wielkorządów Krakowskich, Inwentarz tymczasowy (dalej It.), sygn. 53, s. 63-65; It. sygn. 54, s. 130-132; It. sygn. 56, s. 335-337; It. sygn. 57, s. 374-377; It. sygn.58, s. 235-239; It. sygn. 78, s. 237-243.

²⁸ K. Modzelewski, *Organizacja gospodarcza państwa piastowskiego*, Poznań 2000, s. 152.

²⁹ R. Grodecki, *Polska piastowska*, Warszawa 1969, s. 531-533.

³⁰ K. Buczek, *Z badań nad organizacją gospodarki w Polsce wczesnofeudalnej (do początku XIV w.)*, *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 27, 1969, s. 204.

³¹ K. Modzelewski, *Organizacja...*, op. cit., Poznań 2000, s. 20.

³² Ibidem, s. 11-16.

³³ Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie, Ewidencja zabytków gminy Słomniki, Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego zespołu pałacowo-parkowego w Miłocicach, opr. J. Wójtowicz, Kraków 2012.

³⁴ R. Malik, *Słomniki...*, op. cit., s. 51.

³⁵ B. Krasnowolski, *Średniowieczne lokacyjne układy urbanistyczne w Małopolsce*, [w:] *Europejskie miasta prawa Magdeburbskiego: tradycja, dziedzictwo, identyfikacja*, pod red. A. Biedrzyckiej, A. Kutylak-Hapanowicz, Kraków 2007, s. 31, 33. R. Malik, *Słomniki...*, op. cit., s. 51.

³⁶ B. Krasnowolski, *Wzorce lokacyjnych układów urbanistycznych w Małopolsce: stan i metody badań, postulaty badawcze, próba syntezy*, [w:] *Procesy lokacyjne miast w Europie Środkowo-Wschodniej*, pod red. C. Buśko, M. Golińskiego, B. Krukiewicz, Wrocław 2006, s. 80.

Streszczenie

R. Malik w artykule *Słomniki. Charakterystyka budowy przestrzennej miasta średniowiecznego w oparciu o analizę wielkości działki lokacyjnej* na podstawie przeprowadzonych badań i pomiarów działek dochodzi do wniosku, że fronty działek siedliskowych w Słomnikach w czasie lokacji miały szerokość 25 lub 50 stóp, z tym, że autor skłania się jednak ku 50 stopom. Inne tezy: o przedlokacyjności kościoła, dworze królewskim, obwarowaniach miasta w oparciu o materiał źródłowy zebrany przez autora i analizę wyników badań historyków wydają się mniej prawdopodobne.

Abstract

R. Malik in the article: *Słomniki. Characteristics of spatial layout of a medieval town based on the analysis of a settlement plot size* on the examinations and measurements of plots comes to the conclusion that fronts habitat in Słomniki during the site were 25 or 50 feet, the fact that the author is inclined, however, to 50 feet. Other ideas: the construction of the church before the location, the royal court, fortification of the town based on source material collected by the author and analyze the results of the research of historians seem less likely.